

dagógiai Társaságot. Hogy mi erről mennyit beszélünk! Együtt találtuk meg azt a tíz kollégát, akiket felkértem, legyenek alapítók. Még a régi rendszerben vagyunk, az alapításnak feltétele, legyen tíz szalonképese ember, aki felvállalja az ügyet. Még arra is ügyeltünk, hogy te a háttérben maradj. Aztán megválasztottak elnöknek, s ha lehet, még többet dolgoztam nyugdíjasként, csak ingyen. És te nem bántad.

– Mit tehettem volna! Ismertelek annyira, hogy tudjam, ha valamit kitalálsz, amiről meg vagy győződve, hogy beleillik nemzetmegváltó terveidbe, akkor megállíthatatlan vagy. S én segítettem. Hat éven át, míg úgy nem gondoltad, hogy le kell mondani a Társaság irányításáról. S ezzel is egyet értettem. Olyan volt a légkör, egyesek részéről rejtetten ellenséges, hogy az volt a legjobb döntés. Kellett, hogy nyugtassalak, de magamban örültem, békésebb lesz az életünk. De addig, hat éven át én voltam a gépíró, a társaság fizetetlen adminisztrátora, a levélborítékok címzője, a bélyegragasztó, a tagsági díjak beszédője és adminisztrálója. Ma is megvan az a kézzel írott füzet, melybe vezettem, hogy ki fizetett, mennyit és mikor, s én voltam a közgyűlések háziasszonya is, készítettem a szendvicseket, főztem a kávé, s emlékszem, mikor már kezdett gerjesztetten nőni a feszültség, valaki, egy úgynevezett barát, azt mondta, hogy három esetben is előfordult, hogy pontatlan volt a címzésem.

Azt írja Gabnai Kati 2011-ben, pontosabban azt válaszolja egy kérdésre a Drámapedagógiai Magazinban, hogy a drámapedagógusi szakmában a klikkesedés a pénz miatt van. Milyen jó, hogy ez ránk nem vonatkozik. 1994-ben, amikor kivonultál, talán ez még nem volt motiváló erő. Noha úgynevezett örökös tiszteletbeli elnök voltál, a belső küzdelmekből, ha volt ilyen, később is kimaradtál. Hála Istennek.

– *Mostanában már nemigen tanítasz. Van-e még valamiféle kapcsolatod a drámapedagógiával?*

– Nem sok. Egyes személyeivel inkább. Kedvelem Kaposi Lacit, meg a feleségét, Lipták Ildikót, mindekelőtt mint nagycsaládosokat, ha olykor találkozunk magánemberként, kellemesek. Ugyanakkor a Laci szerkesztette Magazin egyre kevésbé az enyém. Annál többet drámázok a dédunokáimmal, mostanság a négy és fél éves Leventével, meg a három és fél éves Andrissal.

– *Irigyelem is a gyerekeket. Szeretném, ha velem is drámapedagógiázna Kósa Vilma, annyi kedvességgel, mint a leszármazottainkkal. Am mire hazajön Kovácsiból, mi marad nekem, többnyire a fáradsága, meg az abból fakadó rosszkedve.*

– Le vagy...

★

Drámapedagógián kívül és belül, de mindenképp közel

Váczy Zsuzsáról

Róla is írok a könyvemben. Mindig szeretettel. A Drámapedagógiai Társaság megalakításának idején ugyanis, amikor a gondolat, hogy ilyesmit létre kellene hozni – 1987-et és 1988-at írtunk – még csak embrionális állapotban élt bennem, ő volt a biztatóm: írjam a tervezetet és szervezkedjek. (Akkor küldtek el nyugdíjba, kellett a biztatás, hogy már csak fél ne adjam.)

Megkerestem az 1991-ben megjelent Drámapedagógiai Magazin első számát. Van benne egy rovat: Bemutatjuk magunkat. Hámoriné Váczy Zsuzsa ezt írja magáról: „Kopogósan. Drámapedagógiáról írom a szakdolgozatomat. Színjátszóskodom az iskolákban. Azután népművelő leszek. A Pedagógus Szakszervezetben művészeti előadó. Anyanyelvi táborokat szervezek s a táborokon belül „futtatom” a drámapedagógiát. Pedagógus újságíróként is. S kezdettől tagja vagyok a Magyar Drámapedagógiai Társaságnak, az elnökségnek is. Ezenközben szültem és neveltem négy gyermeket, megértem a rendszerváltozást, és folyvást örülök, hogy megértem.”

Hogy most is örül-e, ez és sok más, kiderül az interjúból.

Egyébként arra kértem Zsuzsát, hogy kérdezze csak önmagát.

– *Hogyan, mikor kerültél kapcsolatba a drámapedagógiával?*

– A hetvenes évek elején még azt sem tudtam, hogy van ilyen, mármint drámapedagógia. Amikor szakdolgozati témát kellett választanom, az adott lehetőségek közül egyet sem találtam, ami az engem leginkább foglalkoztató kérdés megvilágításához közelebb vitt volna: élvezetes, tanulóközpontú módszerek alkalmazása a tanórákon, amelyek a kreativitást, a döntési képességeket, a teljesítményt, a fantáziát, a gyermeki személyiséget a legsokoldalúbban fejlesztik. Viszont a főiskolán volt gyermekszínjátszás, ahol hallgatóként már nagyon sok mindent kipróbálhattam. Jobb híján a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése című témát választottam, de a többi, hasonló témán dolgozó társammal szemben én nem a matematikai

logika fejlesztését helyeztem a dolgozat középpontjába, hanem egy konkrét színpadi produkció megszületését, Weöres, Tamkó Sirató, Nemes Nagy Ágnes verseivel és sok jó zenével, énekkel. A szakdolgozatommal akkor fődíjat nyertem a pedagógushallgatók országos tudományos versenyén. Persze nem volt ez nagyon egyszerű. A konzulenseim rendre rá akartak beszélni, hogy foglalkozzam csak a matematikával, de áldott emlékü könyvtárosunk Mezei Évához irányított a Népművelési Intézetbe, aki – mint mondta – már évek óta foglalkozik a témával ebből a megközelítésből. Hála Mezei Évának, kiderült, hogy a nagyvilágban, elsősorban az angolszász pedagógia mind tanórai, mind a diákszínjátszás formában sikeresen alkalmazza a drámapedagógiát. Úgy emlékszem, akkoriban még nem létezett erre magyar terminológia, így a szakdolgozatomban sem jelent meg a kifejezés, de a pedagógiával kapcsolatos elkötelezettségemet, irányultságomat egész munkás életemre meghatározta.

– *Később sikerült ezt a módszert alkalmaznod a munkádban is?*

– Amikor az első gyermekem született, és már tanítottam, a színjátszás a családi életem és a munkám mindennapos, fontos része lett. A fiannak természetes volt a játékban a sokféle helyzet, szerepek eljátszása, folytatásos történetek kitalálása, s a tanítványaim is boldogan bújtak mások bőrébe, valóságos vagy mesei szereplők helyzetébe, akár a tanórákon is. Sokszor megrendülten tapasztaltam, hogy egy-egy hallgató, a közösség periferiáján mozgó gyerek is hogyan nyílik meg, kerül központi helyzetbe a játék során, milyen sokat tudok meg róluk anélkül, hogy „faggatnám” őket, a környezetüket, nem beszélve arról, hogy a közös produkciók, a néphagyományok felélesztése a különböző ünnepkörökhöz kapcsolódóan mekkora közösségformáló, örömteli élménnyel gazdagítottak mindnyájunkat. Nem végeztem tudományos kutatásokat arra vonatkozóan, vajon javult-e a teljesítményük mindezek hatására, de abban biztos vagyok, hogy szerették az iskolát, a társaikat, és akartak tanulni. Nagyon szerettem ezt az időszakot. Közben aztán sorra születtek a saját gyerekeim, volt egy hosszabb betegségem is, és a tanítással már nem tudtam megbirkózni.

– *Szóval utána kimaradt az életedből a drámapedagógia?*

– Nem, dehogy! Négygyerekes anyukaként pályát módosítottam. Nem mentem messzire. Hívtak a Pedagógusok Szakszervezetébe kultúrosnak, mert akkoriban még az „érdekvédelem” része volt a szakmai-művészeti mozgalmak támogatása. Ha hiányzott is a tanítás, kárpótolt érte egy – addig számomra ismeretlen – új, sokoldalú világ. A pedagógusok kórusmozgalma, a képzőművészeti alkotótelepek, és – amit már magam hozhattam létre – az akkor bontakozó anyanyelvi mozgalom kereti között, a nyári anyanyelvi táborok sok éven át Debrecenben és aztán Szentesen megrendezett szép alkalmak. Ebben a világban csak kitűnő emberekkel találkoztam, akik tanárként is nagyszerűt alkottak. Ekkor, mert nincsenek véletlenek, újra kapcsolatba kerültem a Népművelési Intézettel, és Debreczeni Tiborral kezdtem el a nyári anyanyelvi táborok szervezését, ahol már főszerep jutott a drámapedagógiának a korszerű nyelvművelésben, a versmondással, a diákszínjátszással egyetemben. Micsoda nyeresége volt ez személyes és szakma életemnek is! A Debreczeni Tiborral hosszú éveken át tartó szakmai együttműködés nekem tanulás és egy életre szóló barátság kezdete volt. Műveltsége, embersége, pedagógiai elkötelezettsége, tehetsége mindig példaként álltak, állnak előttem. Abban az időben intézményesített formában még nem volt a maihoz hasonló pedagógus-továbbképzési rendszer. A debreceni, majd a szentesi táborok sikere az volt, hogy sok tanulni, fejleszteni vágyó pedagógus ezeken a nyári tanfolyamokon önként, iskolai kötöttségek és kényszerek nélkül alkotó partnerként vehetett részt. Álljon itt annak a pár embernek a neve, akik hét éven keresztül vezették – egy-egy csoportban, tíz napon keresztül – a foglalkozásokat: Bácskai Mihály, Bucz Hunor, Debreczeni Tibor, Hernádi Sándor, Wiegmann Alfréd. Sajnálom, hogy nem maradtak fenn írott formában azok a tábori tematikák, amelyek ma is korszerűek és népszerűek lennének, ha hivatalos továbbképzési akkreditációval rendelkezének.

Életem talán legfontosabb és legboldogabb tanulóidejének tartom ezeket az éveket. Megtanultam a menedzsment, a tanulásszervezés legfontosabb szabályait, fortélyait, megtanultam jó ügyekhez pénzt, támogatókat szerezni, hatalmas kapcsolati hálót építeni, megmozgatni embereket, szervezeteket. És a kitűnő kollégák foglalkozásait látogatva, izgalmas szakmai ismeretekkel gazdagodtam. Évekkel később jöttem rá, hogy nélkülözhetetlenek ezek az ismeretek a munkámhoz. Ezekben az években lettem a Pedagógusok Lapja munkatársa, majd szerkesztője is, így arra is módomban nyílt, hogy a pedagógusok művészeti, szakmai mozgalmairól, eseményeiről beszámoljak. Mozgalmas, a rendszerváltást közvetlenül megelőző évek voltak ezek: nyílt a világ és egyre bátrabban beszélhettünk arról, mit szeretnénk, mi vihetné előbbre a nevelés-oktatás ügyét. Újabb és újabb – addig elhallgatott, háttérbe, perifériára szorult – jó ügyek, reformpedagógiai elképzelések kerültek előtérbe, a drámapedagógia mellett pl. az anyanyelvápolás, a beszédműve-

lés, a viselkedéskultúra, az olvasóvá nevelés. A civil és szakmai szerveződések, egyesület- és szövetség-alapítások nagy, rendszerváltó időszakát éltük, csak a rendszerváltás lehetőségét még el sem tudtuk képzelni. 1988-ban Debreczeni Tibor kezdeményezésére létrejött a Magyar Drámapedagógiai Társaság, az én bábáskodásommal is. Büszke vagyok arra, hogy az alapítók tízes listáján ott van a nevem. Sőt, az alakuláskor vezetőségi taggá, valami alelnökfélévé is megválasztottak. Talán sikerült segítenem a kezdeti lépéseket a gazdasági ügyek és a szakmai kapcsolatok intézésével.

Mivel a szakszervezeti munkából egyre jobban kiszorult a kultúra és oktatás, érthető módon nagyobb szerepet kapott a politika, de ehhez nekem már nem volt kedvem, se tehetségem.

– *Ekkor már a kilencvenes években járunk, ugye?*

– Igen, 89-ban újabb pályamódosítást kellett végrehajtanom, szerencsére most is hívtak, ezúttal az akkor megszűnt OPI egyik, a szakképzéssel foglalkozó utódintézetébe, egy teljesen ismeretlen koordinációs területre, ahol már fontos szerepet kapott a nemzetközi együttműködés, az uniós csatlakozás előkészítése, a fejlesztés. Hol volt az életemben ekkor a drámapedagógia? A kilencvenes évek kezdetén próbálkoztunk meg először – immár a Drámapedagógiai Társaság színeiben – valamifajta szakmai elismertséget szerezni azoknak a pedagógusoknak, akik akkorra már sok szép eredményt mutathattak fel nevelőmunkájukban tanórai vagy színjátszó tevékenységükben, valamifajta szakképesítési formát találni az akkori Munkaügyi Minisztériumban. Jogszabálysöveget igyekeztünk kreálni ahhoz a képzési lehetőséghez, amely esetleg biztosabb talajt teremt a szakma művelőinek. Lassan, de sikerült. Mert azért nem volt egyértelműen lelkes a fogadtatás: nem minden iskolavezetés nézte jó szemmel ezt a „bohóckodást”. Nem ment könnyen. Messze voltunk akkor a ma már egyetemen, mesterfokon oktató drámapedagógus szaktól...

Közben megszületett a Társaság kiadványa 91-ben, helyet kapott benne minden, ami új, például a reformpedagógiák, magam is írtam a Zsolnay módszerről, ami akkoriban forradalmi változásokat hozott a magyar közoktatásba. Az volt benne számunkra az újdonság, hogy gyakorlatilag egy komplex pedagógiai rendszert hozott létre: a curriculumtól, a tananyagon át, a pedagógusok felkészítéséig, tudásuk karbantartásáig, biztonságot jelentő szakmai háttérrel, olyan képességek fejlesztésével, amihez nagyon jól illett a drámapedagógia. Szomorú, hogy a Zsolnay József nevéhez fűződő kísérletről ma már alig esik szó, még a pár hónapja bekövetkezett halálakor sem kapott megfelelő méltatást.

– *Innen már egyenes volt az út?*

– Nekem innen több év csak nagyon hézagosan van meg mindaz, ami Magyarországon történt. Összességében csaknem tíz évet voltam távol a családommal, előbb Angliában, majd az USA-ban, követve a férjemet, akit a munkája vitt ezekben az országokba. Nehezen szoktam meg a távollétet, az itthoni munka, a barátok és a szakmai kapcsolatok hiányát. De magamat sajnálni nem volt időm, hiszen a gyerekeim iskolába kezdtek járni, otthont kellett teremteni idegen falak, bútorok között. Ott, azokban a kezdeti hónapokban majd a hosszú évek alatt kellett megtapasztalnom, hogy amit a pedagógiáról, a nevelésről addig tudtam, tanultam, milyen kevés és mennyire más ahhoz a gyakorlathoz képest, amit ezekben az országokban előbb szülőként, majd tanárként megtapasztaltam. Az angolul nem beszélő, idegen kultúrából érkezett gyerekeimet a világ legtermészetesebb módján fogadták be azok az iskolai közösségek, ahová kerültek. Szeptembertől karácsonyig már mindkét fiam osztályuk teljes értékű tagjaként készült az ünnepekre. Nem volt tolmács, sem külön fejlesztő pedagógus, csak türelem, szeretet, humor, és igen, sok drámapedagógia az órákon és a szabadidős foglalkozásokon. Sokkolt a másság. A tanórák eleinte kaotikusnak tüntek a szememben, mert a gyerekek látszólag össze-vissza mozogtak, beleszóltak, vitáztak, kérdeztek, tankönyvük sem volt, csak minden nap néhány oldalnyi lefüzendő feladatlap, olvasni való, házi feladat alig. Igaz, hogy reggeltől délutánig az iskolában voltak, könyvtárba, uszodába, kirándulni mentek, zeneórákat vettek. Aztán lassan megtanultam becsülni ezt az iskolát, és tanulni kezdtem a befogadó nevelés, a mindenkinek a saját képességei, tehetsége szerinti fejlesztés módszereit, a kooperativitást, azt a fajta pedagógiai kultúrát, amelyben a gyerek van az oktatás-nevelés középpontjában. Sok játék is belefért ebbe a kultúrába. Egy-egy szituációt a gyerekek – a játékbeli szerepük szerint – az iskolán kívül is „játszottak tovább”. Persze nem csupán a tanórákon volt jelen a drámajáték, hanem azon kívül is. Az ünnepek, a különböző szakmai alkalmak, a farsang stb. mind alkalmat adtak valami készülődésre, és a színjátszásra.

Aztán, ahogy már otthonosabban mozogtam az új világomban, ismeretségeket kötöttem, végre taníthattam, dolgozhattam is. Magyar nyelvet tanítottam persze drámapedagógiával. Két-háromévi távollét után kaptam az első hírt az itthoniakról. Egy londoni ismerős mesélte, hogy vendégei vannak: a Magyar Drámapedagógiai Társaság két vezetője lakik nála, akik tanulni, szakmai kapcsolatokat építeni jöttek Angliába. Szakall Judit és Kaposi Laci voltak ott. Nem találkoztam velük, de nyilvánvalóvá váltak a változások.

Csak később tudtam meg, hogy Debreczeni Tibor díszelnök lett, és érdemben már nincs jelen a munkában. Sajnáltam és nem értettem, merre fordult a világ.

Évekkel később, két külföldi munka közötti átmeneti időben végre újra találkoztam Debreczeni Tiborral. Mindig hálával gondolok rá azért a baráti gesztusért, hogy hívott az általuk létrehozott szellemi közösségbe, a Kuckóba. A baráti körünk a távollét alatt szétzilálódott, politikailag megosztott lett. Mi nem tartozunk egyik „táborhoz” sem, nem találtuk a helyünket. Nehéz volt visszaállni az itthoni viszonyokba.

– *A kapcsolat a drámapedagógiával megszűnt ekkorra?*

– Nem, dehogy. A Társasággal már nem alakult ki újra kapcsolat, ekkorra már igazi, nagy egyesületté lett, komoly szakmai tekintéllyel, de szinte már senkit nem ismertem.

Viszont rengeteg új tudással felvértezve és hatalmas lelkesedéssel kezdtem újra dolgozni, bizakodva, hogy segíteni tudom a magyar pedagógia ügyét. Az Oktatási Minisztériumban kezdtem dolgozni, közoktatás-fejlesztéssel foglalkozhattam. 2004-ben csatlakoztunk az Európai Unióhoz: a magyar közoktatás addig soha nem látott összegű támogatáshoz jutott. A kilencvenes évek elejétől dolgoztam uniós programokkal, láttam más országok uniós fejlesztéseit, ismertem a szabályokat, ez a szakértelem abban az időben még ritkaság volt. Nagyon nehéz és szép feladat volt az elkészült stratégiák alapján megtervezni a programokat. Kiváló szakértői csapatban dolgozhattam, sok-sok remek szakember közreműködésével, egyeztetve, tárgyalva szakmai és civil szervezetekkel. A fő cél a pedagógiai kultúra megváltoztatása, modernizálása volt, eljutni odáig, hogy az osztálytermi munkában, a gyerekek számára élvezetes módon, korszerű módszerekkel érzünk el változásokat, jobb minőségű, hatékonyabb munkát. Rengeteg továbbképzési program indult és valósult meg. Hogy maradhatott volna ki a drámapedagógia? Csaknem két tucat akkreditált drámapedagógiai képzést találtunk. Sokan művelték és még sokkal többen szerették volna megtanulni – egyéb módszerek mellett – a drámapedagógiát. Jártam az országot, és több száz előadást tartottam a fejlesztésekről. Egyszer Kaposi Laci is meghívott a Drámapedagógiai Társaság rendezvényére, hogy beszéljek a fejlesztésekről. Tapasztalataim szerint a pedagógusok értették, majd sikeresen alkalmazták is a tanultakat.

Amivel nem számoltam, amire nem figyeltem, és amiben nem tudtam tájékozódni, az a politikai környezet volt, amelyben, finoman szólva, nem a szakmai kérdések játszották a főszerepet. Rettenő nehezen tanultuk az uniós szabályokat, a pályázatok kezelését. Nehézkes, gyötrelmes folyamat keserítette meg az egyébként szép és hasznos fejlesztést az iskolákban, és a szakmai tervező, koordinációs munkát is. Napi 12 órát dolgoztam, alig jutott idő a családomra, pedig közben nagymama lettem, többszörösen is. Három éve aztán egy napon elég lett. Kértem az előrehozott nyugdíjazásomat.

Így aztán formálisan nyugdíjas vagyok, de szerencsére sokat dolgozom. Több kutatásban, fejlesztésben vettem, veszek részt, szakmai anyagokat, könyvet fordítok, írok, és végre alkalmazhatom a drámapedagógiát saját tréningjeimen, a pedagógusok és a gyerekek körében is, és immár nagymamaként van időm a saját unokáimmal is játszani...

★

Találkozásom a Drámapedagógiával

Trencsényi Imréről

Ezt írtam róla a Történet pedig című könyvem névmagyarozatában: „Trencsényi Imre (1935-) tanár, újságíró. 1980-tól a Népművelés című folyóirat Színkép mellékletének szerkesztője. Több cikket ír az amatőr színjátszók-ról. Jó fotós. Kiállítás is volt.” Hozzáteszem, jó szemű és jó ízlésű kritikus, az amatőr produkciókról írott elemzéseit mindig is szellemcsiszoló, riportjaiból, melyeket gyermekszínjátsszó rendezőkkel, drámapedagógusokkal készített, sugárzik az őszinte kíváncsiság és a szeretet. Trencsényi Imrével jó néhányszor zsűriztem együtt, mindig pontosan fogalmazott, és sohase ragadtatta el magát. Tükrözi ezt az alábbi szöveg is, melyet válaszként mondott a feltett kérdésekre.

– *Voltak-e előzmények pályafutásod során, melyek a korszerű, a drámapedagógiától s a drámapedagógiához vezető gyermekszínjátékkal állhattak összefüggésben?*

– Rövid tanári pályámon (az ötvenes évek legvégén) nem volt különösebb találkozásom gyerekszínjátékkal. Egyszer hetedikesek kértek tanácsot valami táborúzi műsorhoz, azt segítettem „gatyába rázni”. Falusi tanárként fiatal felnőtteknek (16-20 év közöttieknek) rendeztem Móricz *Kismadarát*. Később színház-nál is dolgoztam. A hivatásos színházak gyermekelőadásai – tapasztalataim szerint – nem kívánt, úgy-